

Vâkıdî'nin Meğâzî'sinde Bedir Gazvesi'yle İlişkilendirdiği Mekkî Âyetlerin Tespit ve Değerlendirmesi

The Determination and Interpretation of the Mekki Verses, Mentioned in Vakidi's Meghazi, Relating to the Battle of Badr

Dr. Mustafa SOYCAN

Millî Eğitim Bakanlığı Bursa, Türkiye.
Ph.D., Ministry of National Education, Bursa, Türkiye.
mustafasoycan16@gmail.com

 0000-0003-3619-0005

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş Tarihi / Received	Makale Türü / Article Type	Kabul Tarihi / Accepted	Yayın Tarihi / Published
31 Aralık / December 2021	Araştırma Makalesi / Research Article	21 Şubat / March 2022	15 Mart / March 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Soycan, Mustafa. "Vâkıdî'nin Meğâzî'sinde Bedir Gazvesi'yle İlişkilendirdiği Mekkî Âyetlerin Tespit ve Değerlendirmesi", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Mart 2022), 472-497.
<http://doi.org/1051702/esoguifd.1050529>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Vâkıdî'nin Meğâzî'sinde Bedir Gazvesi'yle İlişkilendirdiği Mekkî Âyetlerin Tespit ve Değerlendirmesi

Öz ► Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî* isimli eserinde Hz. Peygamber'in gazvelerine detaylı bir şekilde ele almıştır. Gazveleri anlatırken konu hakkında birçok tefsir rivayetine de yer vermiştir. Ancak olayları anlatırken konu bütünlüğünü sağlamak için rivayetlerin senetlerini birleştirdiğinden bu rivayetlerin senetlerini tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Ebette onun nakletmiş olduğu tefsir rivayetlerinin birçoğunun konuyla ilişkisini tespit etmek mümkünken Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu belirttiği Mekkî on üç âyet için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Manaya delaleti açık olmayan, çok anlamlı kelime veya kelime gruplarından oluşan bu âyetlerle ilgili Vâkıdî'nin verdiği bilgiler; tefsir kaynaklarından Mukâtil b. Süleyman, Taberî, Zemaşerî ve Elmalılı Hamdi Yazır; siyer kaynaklarından İbn Hişâm ve İbn Sa'd, hadis kaynaklarından Buhârî ve Müslim'in eserlerindeki bilgilerle karşılaştırılmıştır. Vâkıdî'nin konuyla ilgili verdiği bilgilerin biri hariç diğerleri karşılaştırmaya esas aldığımız kaynaklarda yer almaktadır. Bu da Vâkıdî'nin Meğâzî'sinde yer verdiği tefsir bilgilerinin kendi kişisel yorumları olmadığını ve farklı kaynaklardan derlediğini göstermektedir. Vâkıdî ile farklı mezhep ve fikirlere sahip müfessir, siyer ve hadis müelliflerinin konu hakkında farklı bilgilere yer verseler de bu bilgiler, birbirinin karşıtı değil birbirini tamamlar mahiyettedir.

Anahtar kelimeler: İslâm Tarihi, Vâkıdî, Meğâzî, Siyer, Tefsir, Bedir Savaşı.

The Determination and Interpretation of the Mekkî Verses, Mentioned in Vakidi's Meghazi, Relating to the Battle of Badr

Abstract ► Vakidi described the Prophet's wars in detail in his book called *Kitabü'l-Megazi*. While describing these battles, he also included many commentary narrations on the subject. Since Vakidi combines the documents of the narrations in order to ensure the integrity of the subject while describing the events, it is not possible to determine the documents of these narrations exactly. While it is possible to determine the relevance of most of the commentary narrations conveyed by Vakidi, the same cannot be said for the thirteen Makki verses about the Battle of Badr. The information given by Vakidi about these verses, which are not clear in meaning and consist of polysemous words or phrases and the information in the works of *Mukatil b Süleyman, Taberi, Zemaşeri and Elmalılı Hamdi Yazır* from commentary sources, *Ibn Hisham* and *Ibn Sa'd* from the prophetic biography sources, and *Bukhari* and *Muslim* from the hadith sources were compared. Except for one of the information given by Vakidi on the subject, the others are included in the sources that we use as a basis for comparison. This shows that the commentary information that Vakidi included in his *Meghazi* was not his own personal interpretations, but that he obtained it from different sources. Although Vâkıdî and commentators, prophetic biography and hadith authors of different sects and ideas give different information on the subject, this information is not opposite to each other, but complements each other.

Keywords: Islamic History, Vâkıdî, Meghazi, Prophetic Biography, Commentary, Battle of Badr.

Giriş

Vâkıdî, dinî ilimlerle ilgili birçok eser telif etmiş önemli bir müelliftir. Özellikle günümüze kadar ulaşmış olan *Kitâbü'l-Meğâzî* isimli eseri, temel siyer kaynaklarından birisidir ve müellif bu eserinde Hz. Peygamber'in gazve ve seriyyelerini detaylı bir şekilde ele almıştır. Vâkıdî, gazvelerle

ilgili derlediği bilgileri naklederken sîret-nüzûl ilişkisini tespit etmemize yardımcı olacak birçok tefsir rivayetine de yer vermiştir. Onun verdiği bu bilgilerin büyük çoğunluğunun konularla ilişkisini tespit etmek mümkünken, Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu belirttiği ve farklı sûrelerde yer alan ve manaya delaletleri kat'î olmayan on üç Mekkî âyet hakkında ayrıca bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Müellifin müteşâbih karakterli bu âyetlerle ilgili verdiği bilgilerin sıhhati hakkında yapılacak bir değerlendirme, eserde verilen diğer bilgilerin değeri hakkında da bir kanaat oluşturacaktır. Vâkîdî, bu âyetlere Bedir Gazvesi'ni anlattığı bölümde yer vermiş ve sık sık telfike başvurduğu için de bu bilgilerin senetlerini tespit etmek tam olarak mümkün değildir.

Araştırmada, Vâkîdî'nin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiği veya bu savaş hakkında nazil olduğunu naklettiği Mekkî âyetleri tespit ettikten sonra bu bilgileri karşılaştırmak üzere tefsir kaynaklarından Mukâtil b. Süleyman'ın (ö. 150/767) *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, Taberî'nin (ö. 310/923) *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, Zemaşerî'nin (ö. 538/1144) *el-Keşşâf*¹ ve Elmalılı Hamdi Yazır'ın (1848-1942) *Hak Dini Kur'an Dili* isimli eserlerine müracaat edilmiştir. Bu dört eserden ilk ikisinin tercih edilmesinin nedeni; bu müelliflerin âyetleri tefsir ederlerken Mushaf tertibini takip etmekle birlikte hem Kur'ân'ın kelam/söz halindeki özelliklerini ön planda tutarak betimleyici bir üslup kullanmaları hem de nüzûl ortamındaki gerçeklikle örtüşecek şekilde anlamlandırmayı esas almış olmalarıdır. Çünkü bu iki müfessire göre tefsirden maksat, Kur'ân'dan yeni anlamlar ve hükümler çıkarmak değil, farklı anlama ihtimallerini ortadan kaldırarak aslî anlamı belirlemektir. Ayrıca Taberî, Vâkîdî ve Mukâtil b. Süleyman'ın rivayetlerine *Târîhu'l-Ümem ve'l-mülûk* adlı eserinde yer verdiği halde hadisçiler tarafından ağır bir şekilde eleştirildikleri için tefsirinde bu iki müelliften nakilde bulunmamıştır. Araştırmada Taberî'nin bu yaklaşımının sonucuna da işaret edilmiştir.¹

Zemaşerî'nin klasik dönem eseri *el-Keşşâf*¹ ise Arap dilinin karakteristik özelliklerine dikkat çekmesi, Kur'ân'daki tasvir ve temsil yoluyla anlatımın önemini ortaya koyması ve tefsir tarihindeki önemi nedeniyle tercih edilmiştir.² Hem klasik tefsir geleneğinden hem de modern dönemin birikiminden yararlanması nedeniyle de Elmalılı Hamdi Yazır'ın "*Hak Dini Kur'an Dili*" başlıklı klasik eserine başvurulmuştur.

Temel siyer kaynaklarından İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'si ile İbn Sa'd'ın *et-Tabakât*'ına, (Vâkîdî'nin öğrencisi olması tercih nedenidir.) hadis kaynaklarından ise Buhârî ve Müslim'e başvurulmuştur.

¹ Mustafa Öztürk, *Kur'an'ı Nüzul Dönemiyle Okumak*, editör: Adnan Demircan, Tefsir Geleneğinde Nüzul-Siret İlişkisi, (Ankara: Fecr Yayınları, 2020). 113; İsmail Cerrahoğlu, "Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993). 7/105-107. İsmail Cerrahoğlu, "Tefsirde Mukâtil İbn Süleyman ve Eserleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21/1, ts. 7-15; Ömer Türker, *Mukâtil b. Süleyman'ın Kur'an'ı Te'vil Yöntemi*, Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 18; Ömer Türker, "Mukâtil b. Süleyman", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006). 31/135.

² İsmail Cerrahoğlu, "Zemaşerî ve Tefsiri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26. ts. Ali Özek, "el-Keşşâf", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2002). 25/329-330.

(Konuyla ilgili Müslim'in *Sahih*'inde sadece bir rivayet tespit edilebilmiştir.) Araştırmamızda İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'sinin seçilme nedenlerinden birisi de Vâkıdî'nin İbn İshâk'tan intihalde bulunduğu iddiasıdır. Müsteşriklerden Horovitz ve Wellhausen, çağdaş araştırmacılardan Şaban Öz, Vâkıdî'nin İbn İshâk'ın eserinden intihal yaptığı kanaatindedirler.³ Konu özelinde buna da değinilmiştir.

Çalışmada müelliflerin Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu belirttikleri âyetlerle ilgili bilgilerin bir kısmının kendi görüşleri, bir kısmının da nüzûl ortamıyla ilgili rivayetler olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulmuştur.

1. İslam Tarihi Açısından Vâkıdî ve Tarihçiliği

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Vâkıdî el-Eslemî el-Medenî, mevâlî bir ailenin çocuğu olarak (130/747) yılında Medine'de dünyaya gelmiş ve hayatının elli yılını burada ilmî çalışmalar yaparak geçirmiştir. Kur'ân ilimleri, hadis ve fıkıhla meşgul olmakla birlikte asıl uğraş alanını meğâzî ve tabakat oluşturmuştur.⁴

Vâkıdî, meğâzîye dair bilgileri, görgü tanıklarının yakınları olan sahabe çocuklarına ve o dönemle ilgili kişilerin tanıklarına başvurarak elde etmiştir. Yine olayların geçtiği yerleri gidip bizzat gözlemlemiş, Meğâzî'sini yazarken bu gözlemlerinden de yararlanmışır.⁵ Fakat hayatının ilerleyen dönemlerinde Bağdat'ın ilim merkezi olması ve ilim adamlarının devlet ricali tarafından himaye edilmesi nedeniyle Bağdat'a gitmiştir. (180/796) Hayatının kalan kısmını burada kadılık yaparak geçirmiştir. (ö. 207/823)⁶

Cerh ve ta'dil âlimleri, Vâkıdî'yi meçhul râvilerden münker hadis rivayet ettiği ve sık sık telfike başvurduğu iddiasıyla ağır bir şekilde eleştirmişlerdir.⁷ Bu nedenle kütüb-i sitte ve kütüb-i tis'a'

³ Neşredenin Önsözü, *Kitâbu'l-Meğâzî*, 29-30; Şaban Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2006. 377-386; Mustafa Fayda, "Vâkıdî". *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDY Yayınları, 2012). 42/475.

⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, ts.). 7/603; Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mülûk*. (Beyrut: y.y. 1988). 4/436.

⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/604; Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.). 3/6; Mustafa Fayda, "Vâkıdî", *Türkiye Diyanet Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012). 42/471-475.

⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/605, 611; Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 3/4; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı*, (İstanbul: İsar Vakfı Yayınları, 1998). 28.

⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *ed-Duafâu's-Sağır*, thk. Mahmûd İbrahim Zâyid, Dâru'l-Va'î, Halep 1396. 1/104; İbn Seyyidünnâs, Ebü'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Ya'merî, *Uyûnu'l-eser fi fûnûni'l-meğâzî ve's-şemâilî ve's-siyer*, thk: Muhammed el-İd el-Hatrâvî-Muhyiddin Mestû, Kahire: Mektebetu Dâri't-Turâs, 1992. 1/69-71; İmtiaz Ahmed, "Bir Muhaddis Olarak Vâkıdî", trc. Ramazan Özmen, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2000). 434-438.

müellifleri, eserlerinde Vâkîdî'nin rivayetlerine yer vermemişlerdir. Vâkîdî hakkında en sert eleştiriyi Zehebî yapmıştır. Zehebî "Vâkîdî'nin güvenilirmez birisi olduğu hususunda âlimler arasında neredeyse icmâ hâsıl olmuştur." sonucuna ulaşsa da onu ta'dil edenler ve hakkında kararsız olanlar da vardır.⁸ Bu eleştirilerden dolayı Vâkîdî'nin meğâzî, siyer ve tarih gibi alanlarda rivayetleri alınabileceği fakat akaid ve ahkâm alanında naklettiği bilgilere itibar edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.⁹ Bununla birlikte Vâkîdî'nin rivayet ettiği hadislerin birçoğu farklı lafız ve senetlerle sahih hadis kitaplarında yer aldığı tespiti de yapılmıştır.¹⁰

2. Bedir Gazvesi'nin Tarihi Önemi

Bedir Gazvesi, hicretin on dokuzuncu ayında, on yedi Ramazan, (14 Mart 624) Cuma sabahı meydana gelmiştir. Kur'ân'ın bu savaşı "İki ordunun (Bedir'de) karşılaştığı ve hak ile batılın birbirinden ayrıldığı gün." (Enfâl, 8/41) olarak nitelendirmesi İslâm'ın serüvenindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır.¹¹ Müslümanlarla Mekke müşrikleri arasındaki ilk gazve olma özelliğini taşıyan bu savaş, Mekke ile Medine arasında yer alan, Medine'ye 160 km. uzaklıkta bulunan ve Bedir ismi verilen bir su kuyusunun olduğu yerde meydana gelmiştir. Savaş alanı olarak seçilen Bedir mevkiisi, Cahiliye döneminde ticaret panayırıları kurulduğu bir bölgeydi.¹²

Batn-ı Nahle Seriyyesi'nde Amr b. el-Hadramî'nin Müslümanlar tarafından öldürülmesi ve Kureyş ticaret kervanını Müslümanların ele geçirme teşebbüsü, Bedir Gazvesi'nin zahiri sebeplerini oluşturmuştur. Risaletin başlangıcından itibaren müşriklerin hasmane tutumları, hicret sonrası Medine'de Müslümanların siyasi bir güç olarak ortaya çıkmaları ve Mekke müşriklerinin

⁸ Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, thk. A. Muhammed Muavvîd-A. Ahmed Abdulmevcûd-Abdulfettah Ebu Sünne, (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995). 6/276; Şaban Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, 389.

⁹ Abdurrahim Arslan, "Uyûnü'l-Eser Yazarı İbn Seyyidinnâs'a Göre Vâkîdî'nin Güvenilirliği", *Harran İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23/39 (2018). 169.

¹⁰ Rıdvan Yarba, "Cerh ve Ta'dîl Âlimlerine Göre Vâkîdî", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14/2 (Temmuz-Aralık 2014). 143-166.

¹¹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, (Kahire: Dâru Hecer, 2001). 11/171, 201-202, 227-228. Konuyla ilgili diğer bir rivayete göre Bedir Gazvesi on dokuz Ramazan, Cuma günü meydana gelmiştir. Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 11/201. Resûlullah, Medine'ye hicretinin on dokuzuncu ayında, Ramazanın on ikisinde Cumartesi günü Abdullah İbn Mektûm'u yerine vekil bırakarak Medine'den yola çıkmıştır. İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/11-19; Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyârî, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sakkâ v.dğr. (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1955). 1-2/612, 616; Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/2, 23, 51.

¹² Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/2; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/12; Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 6/17-19; 11/204.

Müslümanların varlığını ortadan kaldırma amaçları Bedir Gazvesi'nin asıl sebeplerini oluşturmuştur.¹³

Bedir Gazvesi, savaş hazırlıkları tam ve yaklaşık bin kişiden oluşan Mekke müşrikleriyle; Resûlullah'ın “Siz bu gün, Tâlut'un Câlut'la karşılaştığı gün Talût'un ordusunun sayısı kadarsınız.” diye nitelediği üç yüz on üç kişiden oluşan ve savaş için yola çıkmayan Müslümanlar arasında meydana gelmiş ve Mekkelilerin ağır mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır.¹⁴

Bedir Gazvesi'nin sonuçlarını incelediğimiz zaman Kur'ân'ın konuya vermiş olduğu önem daha iyi anlaşılmış olacaktır. Her şeyden önce Bedir yenilgisi Arap Yarımadası'nın en önemli kabilelerinde birisi olan Kureyş için sonun başlangıcı olmuştur. Bu savaşta Mekke aristokrasisinin önde gelenlerinden en nüfuzlu 15-20 kişinin öldürülmesi onlar için ciddi bir tecrübe kaybına neden olmuştur. Bunun etkileri hemen görülmemekle birlikte, başlangıçta Kureyş için önemli bir saygınlık kaybına neden olmuştur. Bu savaş, Müslümanlar açısından siyasal bir olaydan daha fazla sonuçlar doğurmuştur. Bedir galibiyetinin Hz. Peygamber ve müminler için daha derin anlamları vardır. Müslümanlar Mekke'de yaklaşık on yıl boyunca sıkıntı ve muhalefet dolu, yorucu bir süreç geçirmişlerdir. Hicretten sonra Medine'de de birçok zorlukla mücadele etmişler, nihayet Bedir'de elde ettikleri tartışmasız galibiyetle Mekke döneminde nazil olan âyetlerin vaat ettiği “zafer”e ulaşmışlardır. En önemlisi de bu galibiyet onların yaşadıkları zorluklara dayanmalarını sağlayan imanlarını da haklı çıkarıp doğrulamıştır. Bu sonuç Medine ve çevresinde Müslümanlara olan bakış açısını değiştirmiştir. Bu nedenle Bedir'deki zafer, Müslümanlar için yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir.¹⁵ Yine hicret edemeyip Mekke'de kalan ve Müslüman olduklarını gizleyenler de Bedir galibiyeti sonrası Mekke'de kendilerini daha güvende hissetmeye başlamışlardır.¹⁶

Bedir Gazvesi aynı zamanda İslâm savaş ahlakı ve hukukunun da temelini oluşturmuştur. Resûlullah bu savaşa katılan Müslümanların manevi derecelerinin diğer savaşlara katılanlardan daha yüksek olduğunu belirtmiştir.¹⁷ İşte önemi ve sonuçları itibarıyla Bedir Gazvesi, Hz. Peygamber'in diğer savaşlarına nazaran daha fazla ön plana çıkmış ve ilk dönemde telif edilen bütün

¹³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1-2/600; Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/19-20; Adem Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi 1*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2011). 255-56; Cafer Acar, *Cahiliye'de ve Risalet Döneminde Savaş Olgusu*, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007. 247.

¹⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Buhârî. *Sahîh-i Buhârî*, (Kahire: Matbaatus-Selefiyye, 1979). *Kitâbu'l-Meğâzî*, 6; Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 4/491, 11/201; Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/31-36.

¹⁵ W. Montgomery Watt. *Peygamber ve Devlet Adamı Hz. Muhammed*. trc. Ünal Çağlar. (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2001). 133-134.

¹⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 6/ 23-24, 53-54.

¹⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 21/187; 22/559-564.

eserlere konu edilmiştir. Önemi ve sonuçları dolayısıyla İslâm savaş edebiyatının simgelerinden olmuştur.¹⁸

3. Vâkıdî'ye Göre Bedir Gazvesi Hakkında Nazil Olan Mekkî Âyetler

Mekke döneminde nazil olan, benzer üslup ve muhtevaya sahip dört âyet (Mü'min, 40/77. Yunus, 10/46. Ra'd, 13/40. Zuhruf, 43/41-42.) Resûlullah'a Allah'ın zafer vaadini açıkça bildirmekte ve müşrikleri de uyarıp tehdit etmektedir. Müfessir Mukâtil b. Süleyman, bu dört âyetin tamamının Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini belirtmektedir. Taberî, bu dört âyeti genel anlamda yorumlamış ve Bedir Savaşı'yla ilişkilendirmemiştir. Zemahşerî, (Mü'min, 40/77) ile (Zuhruf, 43/41-42) âyetlerinin Mekke müşriklerinin Bedir Gazvesi'nde cezalandırılacağına işaret ettiğini belirtmiştir. İbn İshâk, İbn Hişâm, Vâkıdî ve İbn Sa'd, eserlerinde bu âyetlerle ilgili herhangi bir rivayete yer vermemiştirler.¹⁹ Bu ve benzeri âyetlerdeki müjde ve uyarıların süreç içerisinde Bedir Gazvesi'yle birlikte tahakkuk etmeye başlaması, Kur'ân'ın ilahi kitap vasfını ve Resûlullah'ın risaletinin hak olduğunu ispat etmeleri nedeniyle öncelikle Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz.

a. Hac, 22/19

Vâkıdî'nin rivayetine göre Bedir günü, müşrikler savaş öncesi Müslümanları mübarezeye çağırılmışlardır. Bu çağrı üzerine Müslümanlar adına Hz. Ali, Hz. Hamza ve Ubeyde b. Hâris, Mekke müşrikleri adına ise Utbe b. Rebâa, Şeybe b. Rebâa ve Velîd b. Utbe karşı karşıya gelmişlerdir. Müslümanların galibiyetiyle sonuçlanan bu mübâreze hakkında "İşte iki hasım taraf ki, Rableri hakkında tartışmaya girmişlerdir. Bunlardan inkâr edenler için ateşten biçilmiştir. Başlarının üstünden de kaynar su dökülür." (Hac, 22/19) âyeti nazil olmuştur.²⁰

Buhârî ve Müslim'in rivayetlerine göre bu âyet, Bedir Gazvesi öncesi mübareze yapan altı kişi hakkında nazil olmuştur.²¹ İbn Hişâm, Bedir Gazvesi öncesi Mekke müşrikleriyle Müslümanlar arasında belirtilen isimler arasında mübâreze yapıldığını nakletmiş fakat hadise hakkında bu âyetin indiğine dair bir bilgiye yer vermemiştir.²² İbn Sa'd, bu âyetin Bedir Gazvesi öncesi mübareze

¹⁸ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Yenda Yayınları, 1997). 2/403-405. Harun Duman, "Savaş Edebiyatı", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 58/1 (2018). 99-110.

¹⁹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*. nşr. Abdullah Mahmûd Şehhâte. (Kahire: y.y. 1979). 2/240, 383; 721; 3/796; Taberî, *Câmî'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 12/188, 13/574, 20/367, 20/700-701; Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Ahmed. *el-Keşşâf an hakâ'iki ğavâmizi't-tenzil ve uyûni'l-akâvil fi vücûhi't-te'vil*. (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016). 5/1077-1079; 3/287; 775, 6/45. Elmalılı, konuyla ilgili bu âyetlerden (Ra'd, 13/40) âyetinin tefsirine yer vermiş, diğer âyetlerin mealini vermekle yetinmiştir. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/187.

²⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/68-70.

²¹ Buhârî, "Kitâbu'l-Meğâzî", 8. Müslim, "Kitâbu't-Tefsir", 54/34. İkisi de bu bilgiyi Ebû Zer'den rivayet etmiştir.

²² İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1-2/62.

yapanlar hakkında nazil olduğunu nakletmektedir.²³ Mukâtil'e göre bu âyet, hadis ve siyer müelliflerinin aksine Bedir Gazvesi hakkında değil, müminler ile kitap ehli hakkında nazil olmuştur. Bir sonraki âyette inkâr edenler ise Yahudi ve Hıristiyanlardır.²⁴

Taberî, bu âyetle ilgili farklı görüşlere yer vermiş, sonra da kendi görüşünü belirtmiştir. Onun eserinde görüşlerine yer verdiği müfessirlerden bazılarına göre bu âyet, Bedir Gazvesi öncesi mübareze yapanlar hakkında nazil olmuş, bazılarına göre ise müminler ile kitap ehli hakkında nazil olmuştur. Diğer bir görüşe göre ise âyette bahsi geçen iki hasım, cennet ve cehennemdir. Taberî, ilgili âyetin bağlamını dikkate alarak konuya farklı bir yorum getirmiştir. Ona göre, âyette bahsedilen taraflardan birisi inkâr edenler, diğeri de iman edenlerdir. Çünkü bir önceki âyette (Hac, 22/18) Allah, insanları iki sınıfa ayırmış, bir kısmının kendisine itaat edip secde ettiklerini, bir kısmının ise isyan ettiklerini, bu nedenle de bunlara azabın hak olduğunu bildirmektedir. Sonrasında da bu iki grup insanın akibetlerinden bahseden (Hac, 22/19-23) âyetleri gelmektedir. Ayrıca bu âyetin Bedir Gazvesi öncesi yapılan mübareze hakkında indiğini bildiren Ebû Zer'in rivayeti de zayıftır. Bu nedenle âyet genel anlamlıdır ve rivayet edilen bütün sebab-i nüzûlleri ve benzerlerini ihtiva etmektedir.²⁵

Müfessir Zemahşeri'ye göre âyette bahsi geçen iki topluluk, Allah'ın dini ve sıfatları hakkında tartışan müminler ile kâfirlerdir. İbn Abbas, âyetin altı din mensubuna yönelik olduğunu söylemiştir. Rivayete göre kitap ehli müminlere şöyle demiştir: “Bize daha önce peygamber ve kitap gönderildiği için Allah'a sizden daha yakınız.” Müminler de onlara; “Biz Muhammed'e, sizin nebinize ve Allah'ın indirdiği bütün kitaplara iman ettiğimiz için Allah'a daha yakınız. Siz, Hz. Muhammed ve ona indirilenlerin hakikat olduğunu bildiğiniz halde kıskançlığınızdan dolayı onu inkâr ediyorsunuz.” demişlerdir. İşte “Rableri hakkındaki husumet”ten maksat bu tartışmadır.²⁶

Elmalılı'ya göre müminlerle inkâr edenler iki hasım taraftır ve yaratıcıları hakkında birbirleriyle davalı durumdadırlar. Bu âyet, siyak ve sibak itibarıyla değerlendirildiğinde müminler için müjde, kâfirler için uyarılar içermektedir. Elmalılı, âyeti bu şekilde tefsir ettikten sonra şu bilgiye de yer vermektedir. İbn Abbas'ın rivayetine göre bu âyet ve sonrasındaki üç veya dört âyet, Bedir'de mübareze yapanlar hakkında nazil olmuştur.²⁷

Vâkıdî'nin Bedir Gazvesi öncesi yapılan mübareze hakkında nazil olduğunu naklettiği (Hac, 22/19) âyeti hakkında araştırmamızda başvurduğumuz kaynaklar farklı bilgi ve yorumlara yer vermektedirler. İbn Sa'd, Buhârî ve Müslim'e göre bu âyet, savaş öncesi yapılan mübareze hakkında

²³ İbn Sa'd, *Tabâkat*, 2/16.

²⁴ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/120-121.

²⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 16/489-494.

²⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/522-524.

²⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/508-509.

nazil olmuştur. Taberî, âyetin bağlamını dikkate alarak konuyla ilgili rivayetin zayıf olduğunu belirtmiş ve âyeti tıpkı Zemahşerî ve Elmalılı gibi genel bir şekilde yorumlamıştır. Mukâtil'e göre ise ilgili âyet müminler ile ehl-i kitap hakkında nazil olmuştur. İbn Hişâm, savaş öncesi mübareze yapıldığını nakletmekte fakat hadise hakkında her hangi bir âyetin nazil olduğuna dair bir bilgiye yer vermemektedir. Müfessirler, âyetin bağlamını dikkate aldıkları için daha farklı bir şekilde yorumlamışlardır. Bu da âyetlerin anlamını ve rivayetlerin sıhhatini tespit ederken bağlamın önemini ve tefsir dışı kaynaklardaki bilgilerin tefsire katkısının önemini göstermektedir.

b. İbrahim, 14/28-29

Vâkidi'nin bir diğer rivayetine göre “Allah'ın nimetini küfre değişenleri ve kavimlerini helak yurduna, yaslanacakları cehenneme sürükleyenleri görmedin mi? O ne kötü duraktır!” (İbrahim, 14/28-29.) âyetleri, Kureyş'in Bedir günü kavimlerini helak yurduna sürüklediğini dile getirmektedir.²⁸

Buhârî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: Allah, Hz. Peygamber'i Kureyş'e nimet olarak göndermiş fakat Kureyş'in büyük çoğunluğu bu ilahi nimeti inkâr ederek Bedir Gazvesi'nde kavimlerini helak yurduna sürüklemiştir.²⁹

Mukâtil'e göre bu iki âyet Medenî'dir ve âyetteki “dâru'l-bevâr” ifadesi Umman lehçesinde “helak yurdu” anlamına gelmektedir. Benî Ümeyye ve Benî Muğîre, Bedir'de kavimlerinin helak olmalarına neden olmuşlardır.³⁰ Taberî'nin bu âyetle ilgili yorumu şu şekildedir: Allah, Kureyş'e kendi içlerinden bir peygamber göndermiş, ama onlar kendileri için bir nimet ve rahmet olan Nebî'yi yalanlayarak nankörlük etmişlerdir. Bu tutumları onları Bedir'de helake sürüklemiştir. Taberî'nin İbn Abbas'tan naklettiği bilgiye göre ise kavimlerini helake sürükleyenler, Rum ülkesine iltica eden Cebele b. Eyhem ve Araplardan ona tabi olanlardır.³¹ Zemahşerî'ye göre de Allah'ın nimetine karşı küfrü tercih edenler Mekke müşrikleridir. Onlar harem beldesinde ikamet edip Allah'ın evinin muhafaza etmelerine ve Hz. Muhammed ile şerefliendirmelerine rağmen üzerlerine düşen şükür ve tazim vazifesini yapmayarak Allah'ın bu nimetine nankörlük etmişlerdir. Bedir günü bir kısmının öldürülmesi, bir o kadarının da esir edilmesi, bu nimetin ellerinden alınmasından başka bir şey değildir.³² Elmalılı, bu âyetin sadece mealini vermiş, herhangi bir yorum yapmamıştır.³³

²⁸ Vâkidi, *Meğâzi*, 1/137.

²⁹ Buhârî, “Kitâbu'l-Meğâzi”, 8.

³⁰ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/406.

³¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'an*, 13/668- 679.

³² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/831.

³³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/203.

Vakıdî'nin Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu naklettiği (İbrahim, 14/28-29) âyeti hakkında İbn Hişâm ve İbn Sa'd herhangi bir bilgiye yer vermezken, Buhârî, Mukâtil, Taberî ve Zemahşerî, bu âyetin Bedir Gazvesi'nde müşriklerin yenilgi haberini verdiğini belirtmişlerdir.

Vâkıdî, Bedir Gazvesi'nde Mekke müşriklerini safında yer alan bazı kişiler hakkında şu bilgileri vermektedir: Hz. Peygamber, Bedir'den Medine'ye dönerken, kalplerindeki şüpheyi izale edemedikleri için hicret etmeyen ve Bedir'e müşrikler safında katılarak öldürülenler ile Mekke'de kalıp hicret etmeyenler hakkında “*Kendilerine kötülük edip dururken canlarını meleklerin aldığı kimseler, 'Biz hiçbir kötülük yapmadık' diyerek boyun büküp teslim olurlar. Hayır! Allah yaptıklarınızı çok iyi bilmektedir!*” (Nahl, 16/28) âyeti nazil olmuştur.³⁴

Konuyla ilgili olarak İbn İshâk'ın rivayeti şu şekildedir: Mekke'de Resûlullah'a iman edenlerden Hâris b. Rebâa, Akîl b. Esved b. Muttalib b. Esed, Ebû Kays b. Fâkih b. Muğîre, Ebû Kays b. Velîd b. Muğîre, Ali b. Ümeyye b. Halef ve As b. Münebbeh b. Haccâc, ailelerinin ve kabilelerin kendilerini alıkoymaları nedeniyle hicret edememişler ve fitneye düşmüşlerdir. Bu kişiler daha sonra da Bedir Gazvesi'nde Müslümanlara karşı savaşarak öldürülmüşlerdir. İbn İshâk, konu hakkında (Nahl, 16/28) âyetinin değil, (Nisâ, 4/97) âyetinin nazil olduğu bilgisini vermektedir.³⁵

Buhârî'nin rivayetine göre bazı Müslümanlar müşriklerle beraber bulunuyorlar ve savaşlarda müşriklerin safında savaşarak Resûlullah'a karşı müşriklerin sayısını artırıyorlardı. Bu savaşlarda bazıları öldürülüyor bazıları da yaralanıyorlardı. İşte bu kimseler hakkında (Nisâ, 4/97) âyeti nâzil olmuştur.³⁶

Taberî'nin İkrime'den naklettiği rivayete göre (Nahl, 16/28) âyeti hicret etmeyerek Mekke'de kalan ve Bedir Gazvesi'ne zorla götürülerek orada öldürülenler hakkında nazil olmuştur. Taberî'ye göre ise bu âyet, önceki âyetlerle birlikte Mekke müşriklerinden bahsetmektedir. Müşrikler, Resûlullah'la görüşmek isteyen kişilere “*Senin ondan duyacakların eskilerin masallarından başka bir şey değildir.*” diyerek geri çevirmeye çalışıyorlardı. İşte (Nahl, 16/24-29.) âyetleri bunlar hakkında nazil olmuştur.³⁷ Taberî, Bedir'de öldürülen kişilerle ilgili rivayetlere (Nisâ, 4/97) âyetinde yer vermiş ve bu âyeti de herhangi bir sebebe irca etmeden yorumlamıştır.³⁸

Mukâtil'e göre bu âyet “*Harrasûn*” hakkında nazil olmuştur. Mekke'ye hac için gelenleri şehre bir iki günlük bir mesafede karşılayarak Hz. Peygamber ile iletişim kurmalarını engelleyenlere

³⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/72-73.

³⁵ İbn İshâk, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Ahmed Ferid, (Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye: Beyrut, 2004). 318-319. İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1-2/609, 641.

³⁶ Buhârî, “*Tefsîr*”, 4/19.

³⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 14/198-209.

³⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 7/381-391.

“Harrasûn” denilmiştir. On altı kişiden oluşan bu grubun görevi Hz. Peygamber hakkında asılsız iddialarda bulunarak onun hakkında ön yargı oluşturmaktır. Bu propaganda yönteminin fikir babası Velîd b. Muğîre'dir.³⁹ Mukâtil'e göre de içlerinde Velîd b. Velîd b. Muğîre, Kays b. Velîd b. Muğîre, Ebû Kays b. Fâkih b. Muğîre, Velîd b. Ukbe b. Rebîa b. Abdişems, Amr b. Ümeyye b. Süfyân b. Ümeyye, Alâ b. Ümeyye b. Halef'in bulunduğu bir grup, Mekke'de Hz. Peygamber'e iman etmelerine rağmen hicretten geri kalarak münafık olmuş ve müşriklerle beraber Bedir'e gitmişlerdir. Bedir'de öldürülmeleri üzerine de (Nîsâ, 4/97) âyeti nazil olmuştur.⁴⁰

Zemahşerî bu âyeti herhangi bir olaya tahsis etmeyip umumi bir şekilde yorumlamıştır. Ona göre, (Nîsâ, 4/97) âyeti de hicret etmeleri kendilerine farz kılınmasına rağmen bu emri yerine getirmeyenler hakkında nazil olmuştur.⁴¹ Elmalılı, bu âyetin mealini vermekle yetinmiş, herhangi bir yorum yapmamıştır. Elmalılı'ya göre (Nîsâ, 4/97) âyeti Müslüman olmalarına rağmen hicret etmeyenler hakkında nazil olmuştur.⁴²

Vâkîdî'nin Bedir Gazvesi'ne müşrikler safında katılarak öldürülen kişiler ve hicret etmeyenler hakkında nazil olduğunu naklettiği (Nahl, 16/28) âyetiyle ilgili Taberî de aynı rivayete yer vermekte fakat âyeti Mukâtil gibi Mekke dönemindeki olaylarla ilişkilendirmektedir. İbn İshâk ve İbn Hişâm, Bedir Gazvesi'nde böyle bir olayın gerçekleştiğine yer vermekte fakat konuyla ilgili (Nîsâ, 4/97) âyetinin nazil olduğunu nakletmektedir. Zemahşerî, âyetin sebab-i nüzûlü hakkında her hangi bir bilgiye yer vermemiştir.

Vâkîdî'nin Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğuna dair rivayet ettiği üç âyeti diğer müelliflerin eserleriyle karşılaştırdığımız zaman şu sonuçlara ulaşılmıştır: Bu üç rivayetin tamamı Vâkîdî'nin rivayetlerine tefsirinde yer vermeyen Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, adlı eserinde yer almaktadır. Taberî bu rivayetlere yer vermekte fakat ilgili âyetleri farklı bir şekilde tevîl etmektedir. Yine Vâkîdî'yi ağır bir şekilde eleştiren Buhârî, üç rivayetten ikisine *Sahih*'inde yer vermiştir. İbn İshâk, bu üç âyetin Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğuna dair herhangi bir bilgiye yer vermemektedir. Bu sonuç, Vâkîdî'nin İbn İshâk'ın eserinden intihal yaptığı iddiasını desteklememektedir. Aynı şekilde ilk tefsir kaynaklarından olan ve rivayetlerin senetlerine yer vermeyen Mukâtil de sadece bir âyetin nüzul sebebi hakkında Vâkîdî'yle aynı görüştedir. Vâkîdî'nin öğrencisi İbn Sa'd da üç rivayetten sadece birisine *Tabakât*'inde yer vermiştir. Zemahşerî'nin ise sadece bir âyetle ilgili yorumu, Vâkîdî'nin rivayetiyle aynıdır. Elmalılı, bu âyetlerden sadece birisini tefsir etmiş ve bu âyette verdiği bilgiler Vâkîdî'nin verdiği bilgilerle örtüşmektedir. Bütün bu yorum farklılıklarına; ilgili âyetlerin müteşâbih karakterli olması, bağlamının dikkate alınıp alınmaması,

³⁹ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/463-469.

⁴⁰ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 1/401.

⁴¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/241-243; 3/959.

⁴² Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/260.

müelliflerin bilgiye ulaşma imkânları ve anlama faaliyetinin subjektifliğinin neden olduğunu söyleyebiliriz.

4. Vâkıdî'ye Göre Bedir Savaşı'na İşaret Eden Mekkî Âyetler

Vâkıdî, Mekke'de nazil olan ve farklı surelerde yer alan on âyetin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini nakletmektedir. Onun konuyla ilgili naklettiği bu âyetlerin tamamının manaya delaleti kat'î değil, zannîdir.

a. Müzzemmil, 73/11

Vâkıdî, "Nimet içinde yüzen o yalanlayıcıları bana bırak ve onlara biraz süre tanı. (Müzzemmil, 73/11) âyetinin Bedir Gazvesi'nden kısa bir süre önce nazil olduğunu nakletmektedir.⁴³

Konuyla ilgili İbn Hişâm'ın verdiği bilgiye göre "Ey örtüsüne bürünen!" (Müzzemmil, 73/1) âyetinin nazil olmasıyla (Müzzemmil, 73/11-13) âyetlerinin nazil olmasının üzerinden çok fazla bir süre geçmemiş, Mekke müşrikleri Bedir Gazvesi'yle birlikte yaptıklarının karşılığını görmeye başlamışlardır.⁴⁴

Taberî'nin konuyla ilgili Hz. Aişe'den naklettiği rivayete göre bu âyetin nazil olmasıyla Bedir Gazvesi arasında kısa bir süre vardır.⁴⁵ Mukâtil'e göre âyette Mekke müşrikleri tehdit edilmekte ve yaptıklarının karşılığını bir süre sonra görecekları bildirilmektedir. Bedir'de zikredilen süre dolmuş ve müşrikler yaptıklarının cezasını görmeye başlamışlardır.⁴⁶

Zemahşerî'ye göre bu âyet, sefahat içerisinde yaşayan şımarık Kureyş ileri gelenlerini yalanlayıcılar olarak nitelermekte, Hz. Peygamber ve Müslümanlara yaptıkları nedeniyle sert bir şekilde cezalandırılacakları konusunda uyarılmaktadır. Müfessir, bu âyette Bedir Gazvesi'ne işaret edildiğine dair her hangi bir bilgiye yer vermemiştir.⁴⁷

Elmalılı'ya göre âyette refah sahibi ve zevkine düşkün kimseler olarak nitelenenler, Kureyş ileri gelenleridir. Bu âyette Hz. Peygamber'e "Sen yorulma, acele etme ve onlara biraz mühlet ver, ben onların hakkından gelmeye ve cezalandırmaya yeterim." denilmektedir.

Vâkıdî'nin Bedir Gazvesi'nden kısa bir süre önce nazil olduğunu ve Bedir'e işaret ettiğini naklettiği (Müzzemmil, 73/11) âyetiyle ilgili bilgiye, İbn Hişâm, Mukâtil ve Taberî de eserlerinde yer

⁴³ Vâkıdî, *Kitâbu'l-Meğâzî*, 1/137.

⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, 1-2/671.

⁴⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 23/381.

⁴⁶ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 4/476-477.

⁴⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/995.

vermişlerdir. Zemahşerî ve Elmalılı âyetin nüzûl sebebine dair herhangi bir bilgiye yer vermemiştir. Aynı şekilde Buhârî ile İbn Sa'd da eserlerinde böyle bir bilgiye yer vermemiştir.

c. A'raf, 7/185

Vakidî'nin konuyla ilgili naklettiği diğer bir rivayete göre “Göklerin ve yerin egemenliği üzerinde, Allah'ın yarattığı her bir nesne üzerinde ve kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceği hususunda hiç kafa yormadılar mı? Ona değilse hangi söze inanacaklar?” (A'raf, 7/185) âyeti nazil olmasından Bedir gününe kadar Mekke müşriklerinden çok az kişi ölmüş, Bedir günü ise önde gelenlerinin de bulunduğu yetmiş kişi topluca öldürülmüştür.⁴⁸

Mukâtil, âyetteki “ecellerin yaklaşması” ifadesini Bedir Gazvesi'nin yaklaşması ve müşriklerin orada helak olmaları şeklinde tefsir etmiştir.⁴⁹ Taberî, âyette geçen “ecellerin yaklaşması” ifadesini her hangi bir olayla ilişkilendirmemiş, âyetin müşriklere yaklaşmakta olan ölümden korkmalarını yoksa küfür üzere ölerek Allah'ın azabına uğrayacaklarını hatırlattığını belirtmiştir.⁵⁰ Zemahşerî'ye göre âyet şu mesajları içermektedir: Müşrikler, ölüm ansızın başlarına gelmeden ve azap başlarına çökmeden önce kendilerini kurtaracak şeyleri arasınlar. “Ecellerinin yaklaşması” ifadesiyle kıyametin yaklaştığının kastedilmiş olması da mümkündür.⁵¹

Sadece Vâkidî ve Mukâtil, (A'raf, 7/185) âyetinin müşriklerin Bedir'de öldürüleceklerini önceden haber verip uyardığını belirtmektedirler. Diğer tefsir müellifler bu âyeti Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirmemiş, Buhârî, İbn Hişâm ve İbn Sa'd, eserlerinde bu konuda herhangi bir bilgiye yer vermemişlerdir.

d. Duhân, 44/16

Vâkidî'ye göre “Amansız bir şekilde yakaladığımız gün yaptıklarının cezasını hakkıyla vereceğiz.” (Duhân, 44/16) âyeti de Bedir gününe işaret etmektedir.⁵²

Taberî ve Buhârî, konuyla ilgili olarak İbn Mes'ud'dan şöyle bir rivayete yer vermektedirler: Hz. Peygamber, bütün çabasına rağmen Mekke müşriklerinin inkârlarında ısrar etmeleri üzerine tıpkı Hz. Yusuf zamanında olduğu gibi onların kıtlığa maruz kalmaları için beddua etmiştir. Resûlullah'ın duası kabul olmuş ve açlığın etkisiyle Mekke müşrikleri gözlerini ufka yöneltince dumandan başka bir şey göremez olmuşlardır. Onların maruz kaldıkları kıtlık cezası (Duhân, 44/10-11) âyetlerinde dile getirilmiştir. Bu musibet müşriklere ders olmuş, Hz. Peygamber'e gelerek ona iman ettiklerini

⁴⁸ Vâkidî, *Meğâzi*, 1/137.

⁴⁹ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/78.

⁵⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'an*, 10/603.

⁵¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, 2/1047-1048.

⁵² Vâkidî, *Meğâzi*, 1/136.

söylemişler ve başlarına gelen sıkıntıyı kaldırması için Allah'a dua etmesini istemişlerdir. Resûlullah'ın duası sonrası Mekkeliler geçim sıkıntısından kurtulmuşlar fakat tekrar küfre dönmüşlerdir. Mekke'de gerçekleşen bu hadise (Duhân, 44/12-16) âyetlerine konu olmuştur. Mekke müşriklerinin Bedir'de aldıkları ağır mağlubiyet, bu nankörlüklerinin cezasından başka bir şey değildir. Kur'ân'ın gelecekte vuku bulacağını belirttiği beş şey Resûlullah'ın hayatında gerçekleşmiştir: Bunlar; Lizâm cezası (Tâhâ 20/129; Furkân 25/77), Rûmların Farslılara yenilmesi (Rûm 30/2), ayın yarılması (Kamer 54/1) ve Duhân sûresinde geçen duhân ve batşe-i kübrâ hadiseleridir.⁵³

Vâkîdî'nin öğrencisi İbn Sa'd'a göre de (Duhân, 44/16) âyetinde bahsi geçen “şiddetli yakalayış” Bedir Gazvesi'dir.⁵⁴

Taberî, “batşe-i kübrâ” ifadesi ile ilgili müfessirlerden iki farklı görüş nakletmektedir. Bir kısmı bu ifadenin “kıyamet günü” anlamına geldiğini, bir kısmı da Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini belirtmişlerdir. Taberî, konuyla ilgili âyetler grubunun üslup, muhteva ve rivayetlerin sıhhatini dikkate alarak “batşe-i kübrâ”nın Bedir Gazvesi olduğu kanaatine ulaşmıştır.⁵⁵

Mukâtil ise bu âyeti şu şekilde yorumlamıştır: Allah Resûlü, Mekke müşrikleri hakkında “*Allahum! Tıpkı Hz. Yusuf zamanında olduğu gibi, Kureyş'e karşı yedi yıl sürecek bir kıtlıkla bana yardım et.*” diyerek beddua etmiş, bunun üzerine onlar, açlığın şiddetinden kemikleri, köpekleri ve leşleri bile yemeye mecbur kalmışlardır. Açlık onları öylesine etkilemişti ki gökyüzüyle kendileri arasında bir duman olduğunu görmeye başlamışlardı. Bunun üzerine Kureyş müşrikleri Resûlullah'a gelerek yağmur için dua etmesini istemişler ve kendileri de şöyle dua etmişlerdir: “*Rabbimiz! Bu azabı (açlığı) bizden kaldır, çünkü biz artık (Allah'ın birliğini tasdik ediyoruz) inanıyoruz*” (Duhân, 44/12) Kur'ân'ın onlara yanıtı ise “*Nerede onlarda (kıtlık ve açlıktan) öğüt almak!*” (Duhân, 44/13) şeklinde olmuştur. Kur'ân'ın dediği gibi de olmuştur: “*Sonra ondan yüz çevirdiler ve 'Bu bir öğretilmiş, bu bir delil' dediler.*” (Duhân, 44/14) Mekke müşriklerinden Ukbe b. Ebû Muayt, Hz. Peygamber için deli iftirasında bulunmuş, bazıları da Hz. Peygamber hakkında “Muhammed kendisine vahiy geldiğini iddia ediyor, hâlbuki ona bunları Âmir b. Hadramî'nin kölesi Cebr'den başkası öğretmiyor. Bu köle, Muhammed'e bunları öğretmeye devam ederse onu efendisinden satın alıp cezalandıracağız. Muhammed ona gelecek olan zararı giderebilecek mi göreceğiz.” demişlerdir. Bu iftiralar üzerine Hz. Peygamber “*Allahum! Bize sıkıntılarımızı giderecek yağmur ver, bol ve bereketli bir sene geçirmeyi nasip et.*” diye dua etmiş ve onların üzerindeki azap kaldırılmıştır. Fakat Mekke müşrikleri inkârlarını sürdürdükleri

⁵³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 21/14-20; Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/136; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/16; Buhârî, “Tefsîr”, 25/5; 44/1-5.

⁵⁴ Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/136; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/16.

⁵⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 21/20-28.

için Bedir'de en büyük yakalayışla cezalandırılmışlardır. Bu ceza, Mekke müşriklerinin daha önce maruz kaldıkları kıtlıktan daha büyük bir ceza olmuştur.⁵⁶

Zemahşerî'ye göre bu âyette tıpkı "*Fakat o 'bütün felâketleri bastıran felâket' geldiğinde*" (Nâzi'ât 79/34) âyetinde olduğu gibi kıyamet günü kastedilmektedir. Zemahşerî, ilgili âyetteki "büyük yakalayış"ın Bedir günü olduğuna dair bir bilgiye de yer vermiştir.⁵⁷ Elmalılı'ya göre de büyük yakalayış kıyamet günüdür.⁵⁸

Vâkîdî, İbn Sa'd, Buhârî, Mukâtil ve Taberî, (Duhân, 44/16) âyetinde geçen "batşe-i kübrâ" ifadesinin Bedir Gazvesi'ne, Zemahşeri ve Elmalılı ise kıyamet gününe işaret ettiğini ifade etmişlerdir.

e. Furkân, 25/77

Vakîdî, "*De ki: (Ey insanlar!) 'Kulluğunuz ve niyazınız olmasa Allah size ne diye değer versin!' (Ey inkârcular!) Siz O'nun dinini yalan saydığınız için bunun günahı artık yakanızı bırakmayacak!*" (Furkân, 25/77) âyetinin de Bedir gününe işaret ettiğini nakletmektedir.⁵⁹

Buhârî'nin rivayetine göre, Kur'ân'ın gelecekte vuku bulacağını belirttiği beş şey, Resûlullah'ın hayatında gerçekleşmiştir. Bunlardan birisi de lizâm cezasıdır. (Furkân 25/77)⁶⁰

Mukâtil'e göre, Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'i yalanladıkları için cezayı hak etmişlerdir. Kur'ân, onları daha önce bu konuda uyarılmış ve âyetlerde haber verdiği üzere de Bedir'de öldürülmüşlerdir.⁶¹

Taberî âyetle ilgili şu bilgileri vermektedir: Bu âyetteki "lizâm" kelimesinin ne anlama geldiği hususunda farklı yorumlar söz konusudur. Müfessirlerden bir kısmına göre bu ifade Bedir'de müşriklerin öldürüleceğini haber vermektedir. Bazı müfessirlere göre ise âyette bir tahsis söz konusu olmadığı için bu kelime savaş anlamına gelmektedir. İbn Abbas'a göre bu kelime ölüm anlamına gelmektedir. Arap dili bilginlerinden bazılarına göre ise bu kelime "Sorumluluk sahibi bütün insanlar, yaptıkları her şeyin karşılığını görecektir." anlamına gelmektedir. Taberî'ye göre ise bu kelime "acele gelecek bir azap" anlamına gelmektedir ve Mekke müşrikleri peygamberi

⁵⁶ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/818-820.

⁵⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/95-97.

⁵⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/61.

⁵⁹ Vâkîdî, *Meğâzî*, 1/136.

⁶⁰ Buhârî, "Tefsîr", 25/5; 44/1-5.

⁶¹ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/243.

yalanladıkları için kendilerini helake sürükleyip yok edici azaplara maruz kalmışlardır. Maruz kaldıkları ilk azap da Bedir Gazvesi'dir.⁶²

Zemahşerî bu âyeti şöyle yorumlamıştır: Allah sadece kendisine kulluk etmeleri şartıyla insanlara değer vereceğine dair hükmümü bildirdiği halde onlar Allah'ı yalanlayarak hükmüne aykırı hareket etmişler, bu yalanlamalarının neticesi mutlaka gelip onları bulacak ve cehenneme sürükleyecektir. Zemahşerî konuyla ilgili olarak Mücahid'den de şu bilgiyi aktarmıştır: “lizâm” Bedir'de öldürülmedir.⁶³

Elmalılı'ya göre “Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” (Zariyât, 51/56.) âyetinde buyrulduğu üzere yaratılışın hikmeti ibadet ve kulluktur. Bu nedenle ibadet ve kulluk olmadığı takdirde Allah katında insanın hiçbir kıymeti olamaz. Dua olmadığı takdirde Allah yalanlanıp inkâr edilmiştir. Bu da cezayı gerektiren bir sonuç doğurur.⁶⁴

Vâkıdî'nin Bedir Gazvesi'ne işaret eden âyetlerden birisi olarak naklettiği (Furkân, 25/77) âyetiyle ilgili İbn Sa'd, Buhârî, Mukâtil ve Taberî de aynı görüştedir. Zemahşerî, âyeti genel anlamda yorumladıktan sonra âyetle ilgili böyle bir rivayetin varlığına dikkat çekmiş, Elmalılı âyeti herhangi bir sebeple izah etmemiştir.

f. Mü'minûn, 23/64

Vâkıdî'nin rivayetine göre “İçlerinden refah ve bolluk içinde olanları, sonunda cezalandırmaya başladığımızda bakarsın ki onlar feryadı basarlar.” (Mü'minûn, 23/64) âyetinde ifade edildiği üzere Mekkeliler Bedir'de Müslümanların kılıçlarıyla cezalandırılmaya başlanmışlardır.⁶⁵

Taberî'ye göre bu âyet, yapageldikleri birtakım kötü işlerden dolayı Kureys'in refah ve bolluk içinde olanlarının azapla kısıvrak yakalayacağını bildirmektedir. Onun bu âyetle ilgili görüşlerine yer verdiği bütün müfessirlerin ortak kanaati âyetteki “azap” Bedir Gazvesi'dir.⁶⁶ Mukâtil'e göre de bu âyette bahsi geçen “azap” Bedir'de Mekke müşriklerinin yaşadıkları ağır mağlubiyetten başka bir şey değildir.⁶⁷

Zemahşerî'ye göre azaptan maksat, Bedir günü öldürülmek ya da Hz. Peygamber'in kendileri hakkında “Allah'ım! Mudar'ın başına sıkıntılar getir! Onlara Hz. Yusuf'un kıtlık yılları gibi kıtlık yılları ver!”

⁶² Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 17/537-540.

⁶³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/905.

⁶⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/114.

⁶⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/137.

⁶⁶ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 17/77-78.

⁶⁷ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/161-162.

diye dua etmesi⁶⁸ ve Allah'ın kendilerini kılıkla imtihan etmesidir. ⁶⁹ Elmalılı, bu âyetin mealini vermekle yetinmiş, herhangi bir yorum yapmamıştır.⁷⁰

Vâkıdî'nin Bedir'e işaret ettiğini naklettiği (Mü'minûn, 23/64) âyeti hakkında Buhârî, İbn Hişâm ve İbn Sa'd, herhangi bir bilgiye yer vermemiş, Mukâtil, Taberî ve Zemahşerî ise âyetin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini ifade etmişlerdir.

g. Saffât, 37/176-177:

Vâkıdî'nin konu hakkında naklettiği diğer bir rivayete göre Mekke müşriklerinde Nadr b. Hâris (Enfâl/31-32.)⁷¹ âyetlerinde haber verildiği üzere Kur'ân âyetleriyle istihza etmiş ve alaycı bir üslupla ilahi azabı istemiştir. Bunun üzerin onun hakkında “Azabımızın çabuklaştırılmasını mı istiyorlar? İstedikleri başlarına geldiğinde (önceden) uyarılmış olanların sabahı çok kötü olacaktır!” (Saffât, 37/176-177) âyetleri nazil olmuş ve çabucak gelmesini istediği azap da Bedir'de gelmiştir. Vâkıdî'nin diğer bir rivayetine göre Allah Resûlü Hayber'i kuşattığı zaman (Saffât, 37/177) âyetini okumuştur.⁷²

Taberî ve Mukâtil'e göre de müşriklerin acele olarak istedikleri azap Bedir'de onları yakalamıştır.⁷³ Zemahşerî, âyeti Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirmemiştir. Ona göre müşrikler, uyarılmalarına rağmen inkârlarını sürdürmüşler, bu nedenle de cezalandırılmışlardır. Diğer müellifler bu âyetle ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemişlerdir.⁷⁴

h. Secde, 32/21

Vâkıdî'nin rivayetine göre “Andolsun, dönsünler diye biz onlara (ahiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız.” (Secde, 32/21.) âyeti Bedir Gazvesi'ni müşriklerin başına gelen “yakın bir azap” olarak nitelenmektedir.⁷⁵

⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 12/202.

⁶⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/641.

⁷⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/5.

⁷¹ Taberî ve Mukâtil'e göre de (Enfâl/31-32.) âyetleri Nadr b. Hâris hakkında nazil olmuştur. Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 11/144-146; Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/112-113. Zemahşerî, âyetteki sözleri söyleyenin Nadr b. Hâris olduğunun söylendiğini belirtmektedir. Nadr b. Hâris, daha önceki milletlerin anlatıldığı âyetleri işitince “İstesem bunun benzerini ben de söyleyebilirim!” dermiş. O, Fars bölgelerinden Rüstem ve İsfendiyar hikâyelerini getirir ve bunların Kur'ân kıssalarına denk olduğunu iddia ediyormuş. Aynı şekilde “Ey Allah! Bu (Kur'ân) Gerçeğin ta kendisi ise...” sözünü söyleyen de bu kişidir. Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/1125-1127.

⁷² Vâkıdî, *Meğâzi*, 1/133; 2/643.

⁷³ Taberî, 19/ 658-659; Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/654-655.

⁷⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/783-785.

⁷⁵ Vâkıdî, *Meğâzi*, 1/137.

Mukâtil'e göre müşriklerin başına gelen "yakın azap", yedi yıl süren açlık ve kıtlık yılları; "büyük azap" ise Bedir Gazvesi'dir.⁷⁶ Taberî'nin verdiği bilgilere göre müfessirler âyette bahsi geçen "yakın azabı" mala ve cana gelecek olan her türlü dünyevi musibet, Mekke müşriklerinin Bedir Gazvesi'nde öldürülmeleri ve Mekkelilerin maruz kaldıkları kıtlık ve kabir azabı şeklinde yorumlamışlardır. Taberî'ye göre âyette herhangi bir tahsis söz konusu olmadığı için müşriklerin başına gelecek olan "yakın azap" Bedir Gazvesi olabileceği gibi diğer dünyevi musibetler de olabilir.⁷⁷

Zemahşerî'nin âyetle ilgili yorumu ise şu şekildedir: "daha yakın azap" öldürülmek, esir edilmek ve yedi yıl boyunca kıtlığa maruz kalmak gibi dünya azaplarıdır. Mücâhid'den (103/721) "Bu, kabir azabıdır." şeklinde bir açıklama nakledilmiştir. "En büyük azap" ise ahiret azabıdır.⁷⁸ Elmalılı'ya göre "yakın azap" dünya, "büyük azap" ise ahiret azabıdır.⁷⁹

Vâkıdî, (Secde, 32/21.) âyetindeki "yakın azap" ifadesinin Bedir Gazvesi'nde müşriklerin uğradığı ağır mağlubiyeti haber verdiğini naklederken, Mukâtil, âyetteki "büyük azap" ifadesini Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirmiştir. Taberî, âyetle ilgili naklettiği farklı bilgiler arasında bu bilgiye de yer vermiş ama âyeti bu olaya tahsis etmemiştir. Zemahşerî ve Elmalılı, âyetteki bu ifadeyi her türlü dünyevi musibet olarak yorumlamıştır. Diğer müellifler ise eserlerinde bu âyetle ilgili bilgiye yer vermemiştir.

i. Yunus, 10/109

Vâkıdî'nin konuyla ilgili naklettiği "*Sana ne vahyedilirse ona uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O hüküm verenlerin en hayırlısıdır.*" (Yûnus, 10/109.) âyeti de Bedir Gazvesi'ne işaret etmektedir.⁸⁰

Taberî'ye göre bu âyette Allah, Hz. Peygamber'e şöyle hitap etmektedir: Ey Muhammed! Sana vahyedilen ilahi emirlerin gereğini yerine getir. Kavminin müşriklerinin sana yaptıkları eziyetlere ve kurdukları tuzaklara karşı Allah'ın kesin hükmü gelinceye kadar sabret. O, hüküm verenlerin en hayırlısı ve en adilidir. Allah, Bedir günü Hz. Peygamber ile kavmi arasında hükmünü adaletle vererek vaadini yerine getirmiştir.⁸¹

⁷⁶ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/452.

⁷⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 18/627-631.

⁷⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/323.

⁷⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/304.

⁸⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/137.

⁸¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 12/306.

Mukâtil'e göre bu âyet Hz. Peygamber'e indirilen ahkâma uymasını ve müşriklerin yalanlamalarına ve eziyetlerine karşı haklarında hükmünü verinceye kadar sabırlı olmasını emretmektedir. Allah, onlar hakkındaki hükmünü Bedir günü vermiştir.⁸²

Zemahşerî'ye göre bu âyette Hz. Peygamber'e zafer hükmü verilinceye kadar onları İslâm'a davet etmeye devam etmesi, müşriklerin verdikleri rahatsızlığa ve yüz çevirmelerine karşı tahammüllü olması emredilmektedir.⁸³ Elmalılı, bu âyetin mealini vermekle yetinmiş, herhangi bir yorum yapmamıştır.⁸⁴

k. İsrâ, 17/80

Vâkıdî'ye göre "Bana tarafından yardımcı bir güç ver!" (İsrâ, 17/80.) âyeti de Bedir gününe işaret etmektedir.⁸⁵

Mukâtil'e göre âyetteki bu ifade, Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi hususunda Allah'tan yardım istemesini dile getirmekte ve O'nun bu duası Mekke'nin fethiyle kabul olmuştur.⁸⁶ Taberî'ye göre bu âyet, Hz. Peygamber'in hicretini konu etmektedir. Âyet, Hz. Peygamber'in hem Mekke'den ayrılırken hem de hicret yurdunda güvende olmak için yaptığı duayı dile getirmektedir. Taberî, Vâkıdî'ni aksine (İsrâ, 17/76) âyetinin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini belirtmektedir.⁸⁷

Zemahşerî'ye göre âyetteki bu ifade "Bana hasımlarıma galip gelmemi sağlayacak bir delil ver." veya "İnkâr edenlere karşı İslâm'ı destekleyecek kuvvetli bir mülk ve güç ver." anlamına gelmektedir. Allah, Hz. Peygamber'in bu duasını kabul ederek onu her türlü kötülüğe karşı korumuş ve vaat ettiği şekilde Rum ve Fars krallıklarının hâkimiyetini ona vermiştir. Zemahşerî de Vâkıdî'nin aksine (İsrâ, 17/76) âyetinin Bedir galibiyetini haber verdiğini belirtmektedir. Bu âyette ifade edildiği üzere Mekkeliler düşmanlık ve tuzaklarıyla Hz. Peygamber'i Mekke'den çıkarmaya yeltenmişler, Hz. Peygamber'in çıkarılmasının ardından da Bedir'de helâk edilmişlerdir.⁸⁸ Elmalılı âyetteki bu ifadeyi her hangi bir olayla tahsis etmemiştir. Onun yorumuna göre âyet, Hz. Peygamber'in düşmanlarını mağlup edeceğini ve iman edenlere zafer kazandıracak kudret talebini dile getirmektedir.⁸⁹

⁸² Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/252.

⁸³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/353.

⁸⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4/547.

⁸⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/137.

⁸⁶ Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 2/546.

⁸⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 15/18-20; 58-60.

⁸⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/1165-1171.

⁸⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/345.

Vâkıdî'nin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini belirttiği (İsrâ, 17/80) âyetini diğer müfessirler farklı yorumlamışlardır. Onlardan hiçbirisi bu âyeti tefsir ederken Bedir Gazvesi'ne işaret etmemişlerdir. Diğer kaynaklar da bu bilgiye yer vermemiştir. Böylece Vâkıdî, incelediğimiz âyetler içerisinde sadece bu âyette teferrüt etmiştir.

I. Hac, 22/55

Vâkıdî'ye göre “İnkâr edenler ise, kıyamet kendilerine ansızın gelinceye veya sonu olmayan günün azabı kendilerini yakalayınca kadar Kur'an hakkında hep şüphe içinde kalacaklardır.” (Hac, 22/55) âyeti Bedir Gazvesi hakkında nazil olmuştur. Ona göre Bedir Gazvesi'nde müşriklerin aldığı ağır mağlubiyet bu âyette kısır bir günün azabına benzetilmiştir.⁹⁰

Konuyla ilgili İbn Sa'd'ın rivayetine göre de bu âyet Bedir Gazvesi hakkında nazil olmuştur.⁹¹ Mukâtil'e göre âyette sonu olmayan günün azabı olarak nitelenen ceza, Bedir Gazvesi'nde müşriklerin öldürülmelerinden başka bir şey değildir.⁹²

Taberî, konuyla ilgili iki farklı görüşe yer vermekte, ilkinde göre sonu olmayan günün azabından maksat, kıyamet günü, diğer görüşe göre ise Bedir Gazvesi'dir. Bu âyette geçen kısır günün azabından maksat Bedir Gazvesi'dir. Bu iki görüşten ikincisi âyeti tevil için daha uygundur. Çünkü bu âyetteki “yevmü's-sâat” ifadesi kıyamet günü anlamına gelmektedir. “Kısır günün azabı” ifadesini de kıyamet günü olarak kabul ettiğimiz takdirde lafızlar arasında çelişki oluşur ve anlam bozulur. Bu nedenle kısır günün azabını müşriklerin Bedir Gazvesi'nde geceye kalmadan gün içerisinde öldürülmeleri şeklinde tevil edilmelidir.⁹³

Zemahşerî'ye göre de âyetteki “kısır gün” ifadesi Bedir günü anlamına gelmektedir. Savaş gününün mecaz yoluyla bu şekilde nitelendirilmesi, kadınların çocuklarının öldürülerek bir nevi kısır kalmaları nedeniyledir.⁹⁴ Elmalılı, bu âyetin sadece mealini vermiştir.

Vâkıdî'nin rivayetine göre (Hac, 22/55) âyetindeki “kısır gün” ifadesi Bedir Gazvesi'dir. Mukâtil, Taberî ve Zemahşerî de âyetteki ifadenin Bedir Gazvesi'ne işaret ettiğini belirtmişlerdir. İbn Sa'd da Vâkıdî'yle aynı görüştedir.

Vâkıdî, Mekke döneminde nazil olan ve farklı surelerde yer alan on âyeti, Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirmiştir. Onun bu âyetlerle ilgili verdiği bilgiler ile araştırmamızda esas aldığımız diğer müelliflerin konu ile ilgili verdiği bilgileri karşılaştırdığımızda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öncelikle

⁹⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, 1/136.

⁹¹ İbn Sa'd, *Tabâkât*, 2/ 6.

⁹² Mukâtil, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, 3/120-121.

⁹³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, 16/615-618.

⁹⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/566-567.

bu âyetlerin hiç birisinde doğrudan Bedir Gazvesi'ne delalet eden bir ifade bulunmamakta, üslup ve muhteva olarak Mekkî âyetlerin özelliklerini taşımaktadır. İlgili âyetlerin Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirilmesine Mekke döneminde vaat edilen "zafer" in Bedir'de gerçekleşmesinin neden olduğunu söyleyebiliriz. Konuyla ilgili Vâkıdî'nin verdiği iki bilgi, Buhârî'nin verdiği bilgilerle; üç bilgi, İbn Sa'd'ın verdiği bilgilerle; bir bilgi, İbn İshâk'ın verdiği bilgilerle; dokuz bilgi, Mukâtil'in verdiği bilgilerle; sekiz bilgi, Taberî'nin verdiği bilgilerle ve dört bilgi, Zemahşerî'nin verdiği bilgilerle örtüşmektedir. Elmalılı bu âyetlerin çoğunu tefsir etmemiş, tefsir ettiklerini de bu konuyla ilişkilendirmemiştir. Vâkıdî'nin bu on âyetle verdiği bilgilerden sadece bir tanesine diğer kaynakların hiç birisi yer vermemiştir. Bu da Vakıdî'nin konuyla ilgili verdiği bilgilerin hadisçilerin iddia ettikleri gibi uydurma ve zayıf olmadığını, bu bilgilerin farklı ilim dallarına ait müelliflerin eserlerinde de yer aldığını göstermektedir. Bu âyetlerin Mekkî olması, kelime yapılarının çok anlamlılığa elverişli olması ve sebep-i nüzûlleri hakkında yeterli bilginin olmaması nedeniyle farklı yorumları söz konusudur. Bu yorumlar da birbirini tamamlar mahiyettedir.

Vâkıdî'nin çağdaşı İbn İshâk'ta konuyla ilgili sadece bir rivayetin yer alması ve öğrencisi İbn Sa'd'ın sadece üç rivayete yer vermesi, Vâkıdî'nin eserinin tefsir rivayetleri konusundaki zenginliğini ve onun çok yönlü bir âlim olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç

Vâkıdî, *Meğâzî*'sinde Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu veya bu savaşa işaret ettiğini belirttiği on üç Mekkî âyete yer vermiştir. Müteşâbih karakterli, çok anlamlı kelime veya kelime gruplarından oluşan bu âyetlerin manaya delaletlerinin kat'î olmaması ve senetlerinin tam olarak tespit edilememesi nedeniyle onun verdiği bu bilgiler, tefsir kaynaklarından Mukâtil b. Süleyman'ın *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*, Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* ve Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili* adlı eserlerinde; siyer kaynaklarından İbn Hişâm'ın *es-Sîre* ve İbn Sa'd'ın *et-Tabakât'ında*, hadis kaynaklarından ise Buhârî ve Müslim'in verdiği bilgilerle karşılaştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Vâkıdî'nin konuyla ilgili verdiği bilgilerden (İsrâ, 17/80) âyeti hariç, diğer âyetleri karşılaştırmaya esas aldığımız kaynakların da Bedir Gazvesi'yle tefsir ettikleri veya bununla ilgili rivayetlere yer verdikleri tespit edilmiştir. (Bu on üç âyetten Buhârî, beşini; Müslim, birini; Taberî, on birini; İbn İshâk, birini; İbn Sa'd, dördünü; Zemahşerî, beşini; Elmalılı ise bir âyeti Bedir Gazvesi'yle ilişkilendirmiş veya bununla ilgili rivayete yer vermiştir.) Bu sonuç, Vâkıdî'nin *Meğâzî*'sinde yer verdiği tefsir bilgilerinin kendi kişisel yorumları olmadığını, farklı kaynaklardan elde ettiğinin açık bir göstergesidir. Vâkıdî ile farklı mezhep ve fikirlere sahip müfessir, siyer ve hadis müelliflerinin konu hakkında farklı bilgilere yer verseler de bu bilgiler, birbirini karşıtı değil birbirini tamamlar mahiyettedir. Bu da müelliflerin eserlerini oluştururken belli bir usul ve metodu takip ettiklerini göstermektedir. Bedir Gazvesi, Hz. Peygamber ve ashâbı için bir dönüm noktası

teşkil ettiği için de ilgili âyetler öncelikle bu savaşla ilişkilendirilmiştir denilebilir ve muhatapları için de anlaşılabilir bir durumdur.

Vâkıdî'nin konu bütünlüğünü sağlamak için senetleri birleştirerek rivayetlere yer vermesi, hadisçilerin iddia ettiği gibi keyfi bir tutumdan kaynaklanmadığı, Vâkıdî'nin kendisinden önceki bazı siyercilerin de takip ettiği bir yöntemi daha da geliştirdiğini göstermektedir.

Vâkıdî'nin konu özelinde verdiği bilgilerin biri dışında hiç birisinin İbn İshâk'ın eserinde yer almaması, intihal iddiasını desteklememektedir. Yine tefsirinde Vâkıdî'nin rivayetlerine yer vermeyen Taberî, konuyla ilgili sadece iki bilgiye yer vermemesi onun farklı kaynaklardan bu bilgilere ulaştığını göstermektedir. Taberî'nin bu tavrında, ilmi gerekçelerden ziyade hadisçilerin olumsuz kanaatinin etkili olduğu görülmektedir.

İlk dönem müfessirlerinden Mukâtil ve Taberî, bu âyetleri nüzûl ortamındaki gerçeklikle örtüşecek şekilde yorumlamış; klasik dönem müfessirlerinden Zemahşerî ile modern dönem müfessirlerinden Elmalılı ise âyetlerden yeni anlamlar ve hükümler çıkartarak bir nevi âyetlerin anlamını genişletmişlerdir.

Bu sonuçlar, âyetlerin aslî anlamını ve rivayetlerin sıhhatini tespit ederken; bağlamı, sîret-nüzûl ilişkisini ve vakıa ile mutabakatını dikkate almanın lüzumunu da açıkça ortaya koymakta ve meğâzîye dair rivayetlerin farklı ilim dallarıyla senkronize edilerek değerlendirilmesinin siyer yazımına muhtava, üslup ve sıhhat açısından zenginlik katacağını göstermektedir.

Araştırmada da tespit edildiği üzere ilk dönem kaynakları ve müellifleri hakkında geçmişte yapılan değerlendirmeler nihai ölçüt olarak kabul edilmemeli ve bu eserler ile müellifleri hakkında, önyargıdan uzak ve objektif bir yaklaşımla daha kapsamlı çalışmalar yapılarak hüküm verilmelidir.

Kaynakça

Apak, Adem. *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi 1*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2011.

Acar, Cafer. *Cahiliye'de ve Risalet Döneminde Savaş Olgusu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2007.

Arslan, Abdurrahim. "Uyûnü'l-Eser Yazarı İbn Seyyidinnâs'a Göre Vâkıdî'nin Güvenilirliği". *Harran İlahiyat Fakültesi* 23/39 (2018), 155-170.

- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî. *ed-Duafâu's-Sağır*. thk. Mahmûd İbrahim Zâyid. Haleb: Dâru'l-Va'î, 1396.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî. *Sahîh-i Buhârî*. Kahire: Matbaatus-Selefiyye, 1979.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân". *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* 7/105-107. İstanbul: TDY Yayınları, 1993.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Tefsirde Mukâtil İbn Süleyman ve Eserleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 21/1. ts. 1-36.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Zemahşerî ve Tefsiri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26. ts. 59-96.
- Duman, Harun. "Savaş Edebiyatı". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 58/1 (2018), 99-110.
- Fayda, Mustafa. "Vâkıdî". *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* 42/471-475. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Hatîbu'l-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdâd*. 14 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî'. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, ts.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. nşr. Mustafa es-Sakkâ v.dğr. 4 Cilt. Kahire: Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1955.
- İbn İshâk, *Sîretü'n-Nebeviyye*. nşr. Ahmed Ferid. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.
- İbn Seyyidinnâs, Ebû'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Ya'merî. *Uyûnu'l-eser fî fûnûni'l-meğâzî ve's-şemâilî ve's-siyer*. thk. Muhammed el-Îd el-Hatrâvî-Muhyiddin Mestû. 2 Cilt. Kahire: Dârü't-Türâs, 1992.
- İmtiaz Ahmed, "Bir Muhaddis Olarak Vâkıdî". trc. Ramazan Özmen, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2000), 429-440.
- Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîrû Mukâtil b. Süleyman*. nşr. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 4 Cilt, Kahire: y.y. 1979.
- Öz, Şaban. *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2006.

- Öztürk, Mustafa, *Kur'an'ı Nüzul Dönemiyle Okumak*. editör: Adnan Demircan, Tefsir Geleneğinde Nüzul-Siret İlişkisi. Ankara: Fecr Yayınları, 2020.
- Özek, Ali. "el-Keşşâf," *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* 25/329-330. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Şeşen, Ramazan, *Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı*. İstanbul: İsar Vakfı Yayınları, 1998.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî. *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 26 Cilt. Kahire: Dâru Hecer, 2001.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî. *Târîhu'l-Umem ve'l-Mülûk*. 6 Cilt. Beyrut: y.y., 1988.
- Türker, Ömer. *Mukâtil b. Süleyman'ın Kur'ân'ı Te'vil Yöntemi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 1999.
- Vâkıdî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Vâkıdî el-Eslemî el-Medenî. *Kitâbü'l-Megâzî*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: y.y., 1984.
- Yarba, Rıdvan. "Cerh ve Ta'dîl Âlimlerine Göre Vâkıdî". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/2 (Temmuz-Aralık 2014). 143-166
- W. Montgomery Watt. *Peygamber ve Devlet Adamı Hz. Muhammed*. trc. Ünal Çağlar. İstanbul: Yöneliş Yayınları. 2001.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 9 Cilt. İstanbul: Yenda Yayınları, 1997.
- Zehebî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Mîzânu'l-İtidâl fî Nakdi'r-Ricâl*. thk. A. Muhammed Muavvıd-A. Ahmed Abdulmevcûd-Abdulfettah Ebû Sünne. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmud b. Ömer b. Ahmed. *el-Keşşâf an hakâ'iki ğavâmızı't-tenzîl ve uyûni'l-akâvîl fî vücûhi't-te'vîl*. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016.

**The Determination and Interpretation of the Mekki Verses, Mentioned in Vakidi's Meghazi,
Relating to the Battle of Badr**

Dr. Mustafa SOYCAN

Extended Summary

Vakidi is an important author who has written many works in the field of history and religious sciences. Especially his work called *Kitabü'l-Meğazi*, which has survived up to this day, is one of the main sources of prophetic biography and in this work, the author has discussed the battles which the Prophet attended (*gazve*) and the Prophet didn't attend himself (*seriyye*) in detail. While conveying the information he compiled about the wars, Vakidi also included many interpretation narrations that will help us to determine the relationship between *sirat* and *nüzul*. While it is possible to determine the relationship of most of the information he gave about the subjects, a separate evaluation should be made about the thirteen Meccan verses, which are included in different *surahs* about the Battle of Badr, all of which do not have definite indications of meaning. The related verses are ambiguous in character and show similarity in style and content, give good news to believers and threaten and warn polytheists. These verses are also convenient to be interpreted differently because they talk about things that will happen in the future, and the words and phrases have very meaningful features. Since Vakidi combines the bills in order not to disturb the integrity of the subject, mostly it is not possible to determine the stocks of these narrations exactly. For this reason, the reliability of the information he gave on the subject was tried to be determined by comparing it with different sources within a plan.

Jarh and *ta'dil* scholars heavily criticized al-Waqidi for allegedly narrating *munkar* hadiths from unknown narrators and frequently applying *talfiq*. For this reason, the authors of *kutub-i sitte* and *kutub-i tis'a* did not include the narrations of Vakidi in their works.

In order to determine the authenticity of this information given by Vakidi on the subject, Mukâtil b. Suleiman's (d. 150/767) *Tafsiru Mukatil b. Süleyman*, Taberi's (d. 310/923) *Cami'u'l-Beyan an Tevili Ayi'l-Kur'an*, Zemaşeri's (d. 538/1144) *al-Keşşaf*, and Elmalılı Hamdi Yazır *The works of "Hak Dini Kur'an Dili"* (1848-1942) were applied. The reason for choosing the first two of these four works is; While these authors were interpreting the verses, they not only followed the order of the *Mushaf*, but also used a descriptive style by prioritizing the Qur'an's features in the form of word/verbal and based on the *tafsir* in a way that would overlap with the reality in the environment of revelation. Zamakhshari's classical period work *al-Kashshaf* has been preferred because it draws attention to the characteristic features of the Arabic language, reveals the importance of expression through description and representation in the Qur'an, and is important in the history of *tafsir*. The

classical work of Elmalılı Hamdi Yazır titled "Hak Dini Kur'an Dili" was used, as it benefits from both the classical tafsir tradition and the accumulation of the modern period. Ibn Hisham's es-Sîre and Ibn Sa'd's et-Tabakât, which are among the main sirah sources, and Bukhari and Muslim from the hadith sources, were consulted.

Waqidi states that three of the thirteen verses on the subject were revealed about the Battle of Badr, and that it refers to this battle.

When we compare the three verses (Hac, 22/19; Ibrahim, 14/28-29; Nahl, 16/28) narrated by Waqidi about the Battle of Badr, with the works of other authors, the following conclusions are reached: All of these three narrations are found in Tabari's Camiu'l-Beyan an Tevili Ayi'l-Kur'an, which does not include Vakidi's narrations in his commentary. Although Tabari included these narrations, he interpreted the verses in a different way. Bukhari, who also heavily criticizes Waqidi, included two of the three narrations in his Sahih. Ibn Ishaq does not include any information that these three verses were revealed about the Battle of Badr. Likewise, Muqâtil, who is one of the first sources of tafsir and does not include the documents of the narrations, is of the same opinion with Waqidi about the reason for the revelation of only one verse. Ibn Sa'd, a student of Vakidi, also included only one of the three narrations in his Tabaqat. Zamakhshari's interpretation of only one verse is the same as Vakidi's narration. Elmalılı interpreted only one of these verses and the information he gave in this verse matches with the information given by Vakidi. We can say that the ambiguous character of the related verses, whether their context is taken into account, the possibilities of the authors to access information and the subjectivity of the comprehension activity are the reasons of all these different interpretations.

With the ten verses that Waqidi states as pointing to the Battle of Badr (Muzammil, 73/11; Araf, 7/185; Duhan, 44/16; Furkan, 25/77; Müminun, 23/64; Saffat, 37) /176-177; Sajda, 32/21; Yunus, 10/109; Isra, 17/80; Hac, 22/55, when we compared the information he gave with the works of other authors, the following conclusions were reached: First of all, none of these verses contain an expression that directly addresses to the Battle of Badr, and they have the characteristics of the Meccan verses in terms of style and content. Two points that Vakidi gave information on the subject, with the information given by Bukhari; three points, with the information given by Ibn Sa'd; one point, with the information given by Ibn Ishaq; nine points, with the information given by Mukâtil; eight points coincide with the information given by Tabari and four points match with the information given by Zamakhshari. Elmalılı did not interpret most of these verses and did not relate what he interpreted with this subject. Only one of the information given by Vakidi about these ten verses is not mentioned in any of the other sources. There are different interpretations of these verses due to the fact that they are Makki, their word structures are suitable for polysemy and there is not enough data about their cause.

The fact that the information given by Vakidi on the subject, except for one, is included in the sources we compare, is a clear indication that the tafsir information that Vakidi included in his Meghazi is not his personal interpretation and fabrication, but that he obtained it from different sources. This result also shows that more comprehensive studies should be done while making judgments about the reliability of the authors. Although al-Waqidi and commentators, sirah and hadith authors of different sects and ideas give different information on the subject, this information is complementary to each other, not contradictory. This shows that the authors followed a certain way and method while creating their works. Since the Battle of Badr constituted a turning point for the Prophet and his companions, it can be said that the related verses are primarily associated with this war, and it is understandable for its interlocutors.

The fact that none of the information given by Vakidi on the subject is included in Ibn Ishaq's work, except for one, does not support the claim of plagiarism. Tabari, who did not include the narrations of Vakidi in his commentary, did not include only two points in his commentary on the subject, showing that he reached this information from different sources. In this attitude of Tabari, it is seen that the negative opinion of the hadithists was effective rather than scientific reasons.

The fact that Waqidi's contemporary Ibn Ishaq has only one narration on the subject and that his student Ibn Sa'd only includes three narrations reveals the richness of Waqidi's work in tafsir narrations and that he is a versatile scholar.

In addition, the first period commentators, Mukatil and Tabari, interpreted these verses in a way that coincides with the reality in the environment of revelation: Zemaşeri, one of the classical period commentators, and Elmalılı, one of the modern period commentators, expanded the meaning of the verses by extracting new meanings and statements from the verses.

These results clearly reveal the necessity of taking into account the context, the relationship between the sîret-nuzûl and the agreement of the narrations with the facts, while determining the original meaning of the verses and the authenticity of the narrations.

Keywords: Islamic History, Vakidi, Meghazi, Prophetic Biography, Commentary, Battle of Badr.

